

мічні події у глобальному фінансовому секторі та заборону центрального банку Ізраїлю на входження у банківську систему України, що опинилась у кризовому стані. У 2009 р. Хоумкредит груп (Нідерланди), якій належали три юридичні особи на вітчизняному кредитному і фінансовому ринку, ліквідувала фінансову компанію "Хоумкредит Фінанс", а також продала свою частку збитковому банку "Приватінвест" за 74 млн грн, зосередившись на розвитку другого дочірнього банку Хоумкредит (Україна) [7].

Незважаючи на перелічені випадки, вивід іноземного капіталу з банківської системи України був незначним, порівняно з припливом фінансових ресурсів з-за кордону на підтримку нових та існуючих банків. На думку вчених, найоптимальнішим варіантом для українських банків є злиття банків із різних регіонів з урахуванням спільних інтересів, що дасть змогу з найменшим опором підвищити рівень концентрації банківського капіталу. Це зміцнить банківський сектор економіки та підвищить конкурентоспроможність вітчизняних банків. Після цього з'явиться можливість вливання кредитних ресурсів у виробничий сектор [8, с. 80].

Висновки. Загалом активізація процесів злиття та поглинання національних банків дасть змогу значно розширити банківський бізнес завдяки скороченню адміністративного апарату та сприятиме приведенню капітальної бази банківських установ нашої країни відповідно до реальних потреб розвитку реального сектору економіки.

Сьогоднішня економічна ситуація в Україні, на нашу думку, якраз і є тією об'єктивною економічною потребою, що має спонукати банки до створення банківських об'єднань з метою уникнення ризику банкрутства та повернення довіри вкладників. Дозвіл та стимулювання створення пулів у банківській системі, на наш погляд, дасть поштовх до створення банківських об'єднань, оскільки ця форма об'єднання не позбавляє власників банку контролю над ним, а лише сприяє досягненню поставленої мети.

Література

1. Васильченко З.М. Комерційні банки: реструктуризація та реорганізація / З.М. Васильченко : монографія. – К. : Вид-во "Кондор", 2004. – С. 528-540.
2. Этрилл П. Финансовый менеджмент для не специалистов / П. Этрилл. – Изд. 3-е, [перераб. и доп.]. – СПб. : Изд-во "Питер", 2007. – 432 с.
3. Аналітична записка "Уроки банківської кризи 2008-2009 років і шляхи стратегічної трансформації банківської галузі України" // Експертна група Інформаційно-аналітичний центр АУБ (вересень-листопад 2010 року). [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.aub.org.ua>.
4. Кириченко О.А. Економічна безпека банківської системи України в умовах глобальної фінансової кризи / О.А. Кириченко // Актуальні проблеми економіки : наук. економ. журнал. – 2009. – № 8. – С. 223-231.
5. Z. Korzeb, Teoria kreowania wartości dla akcjonariuszy w procesach fuzji i przejęć w polskim sektorze bankowym / Z. Korzeb. – Warszawa : Wyd-wo Difin, 2010. – S. 11-16, J. Poteraj, op.cit. – S. 25-34.
6. Матеріали офіційного сайту Національного банку України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.bank.gov.ua>.
7. Банківський сектор в Україні: минулі події та майбутні виклики. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.ier.com.ua/ua/publications/consultancy_work/?pid=2781
8. Діба М.І., Осадчий Є.С. Капіталізація банківської системи як чинник підвищення надійності економіки України / М.І. Діба, Є.С. Осадчий // Банківська справа. – 2008. – № 6. – С. 77-81.

Вовчак О.Д., Рудевская В.И. Предпосылки и тенденции развития процессов консолидации в банковской сфере

Исследованы основные тенденции консолидации банков в Украине на современном этапе, влияние финансового кризиса на специфику осуществления процессов слияний и поглощений в банковском секторе Украины с учетом мировых тенденций и перспективы консолидации банковского капитала на этапе посткризисного восстановления экономики.

Ключевые слова: консолидация, слияние, поглощение, финансовый кризис, банковские объединения, формы консолидации, корпоративная реструктуризация.

Vovchak O.D., Rudevskaya V.I. Background and trends process of consolidation in the banking sector

The article examines the main trends of consolidation of banks in Ukraine today, the impact of the financial crisis on the details of mergers and acquisitions in the banking sector of Ukraine in view of global trends and prospects for the consolidation of bank capital at the stage of post-crisis recovery.

Keywords: consolidation, merger, acquisition, financial crisis, bank associations, forms of consolidation, corporate restructuring.

УДК 331.5

**Проф. В.І. Приймак, д-р екон. наук;
аспір. В.М. Кіцера – Львівський НУ ім. Івана Франка**

ІНТЕНСИВНІСТЬ РОЗВИТКУ ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Розглянуто алгоритм розрахунку первинних та інтегральних (базових та ланцюгових) темпових індексів розвитку людського потенціалу. Запропоновано систему первинних показників, значення яких доцільно використати для виконання економічного аналізу. На основі проведених розрахунків досліджено напрями та інтенсивність розвитку людського потенціалу в Україні та її регіонах.

Ключові слова: людський потенціал, інтенсивність розвитку людського потенціалу, регіон.

Вступ. У сучасних умовах розвитку економіки і зменшення обсягів природних ресурсів дедалі більшу роль у виробництві товарів і наданні послуг відіграють люди, їх здібності та знання, підприємливість і кмітливість, інші характеристики. Формування постіндустріального суспільства веде до необхідності більш ефективного використання наявного в країні людського потенціалу (ЛП), існуючих виробничих потужностей та інформаційних технологій [1, 2].

З огляду на те, що, вчені щоразу більше уваги приділяють вивченню людського потенціалу, його формуванню і розвитку, відтворенню, збереженню і реалізації як у цілій країні, так і в її регіонах. Ефективність таких досліджень значною мірою залежить від того, наскільки вони є інноваційними, тобто наскільки повно вони використовують нові методи і підходи, зокрема математичне моделювання та прогнозування [3, 4].

У сучасних умовах людський розвиток стикається з проблемами, загрозами і ризиками, які потрібно досліджувати [5, с. 25; 6]. У доповіді ПРООН про розвиток людини за 1994 р. викладено основні засади концепції безпеки людського розвитку, яка виділяє економічну, продовольчу, екологічну, осо-

бисту, політичну, суспільну і культурну безпеку, а також безпеку для здоров'я [7]. З оглянутого випливає актуальність досліджень людського потенціалу, його відтворення, розвитку, збереження і використання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Досліджували розглянуті вище проблеми багато українських та зарубіжних вчених. Серед вітчизняних дослідників вивчали людський потенціал, його структуру та розвиток О. Амоша, О. Власюк, О. Грیشнова, С. Злупко, Е. Лібанова, О. Новікова, О. Стефанишин, Л. Шевчук і багато інших. Зокрема, С. Злупко наголошує: "з багатофункціональності людини випливає, що на сучасному етапі їй найбільше відповідає поняття людського потенціалу" [1, с. 15]. Автори цієї колективної монографії досліджують основи, національні особливості та перспективи розвитку людського потенціалу.

Співробітники Інституту демографії та соціальних досліджень НАН України під керівництвом Е. Лібанової комплексно дослідили складові людського розвитку та показники, що його характеризують, вивчили особливості сучасного стану цього розвитку в Україні, його соціальні ризики та загрози [8]. О. Стефанишин поглибила теоретико-методологічні засади дослідження людського потенціалу, проаналізувала компоненти цього потенціалу, умови та чинники його розвитку в Україні, обґрунтувала необхідність становлення інформаційно-індустріальної моделі ЛП [9]. Автори колективної монографії [5] розглянули теоретико-методологічні засади збереження та розвитку людського потенціалу, визначили причини його руйнування, запропонували нову методику оцінювання якості життя населення.

Однак науковці й досі не розробили єдиного підходу до визначення комплексу показників, які характеризують людський потенціал регіону, а також методики вимірювання його величини й оцінювання напрямів та інтенсивності його розвитку.

Мета роботи. На основі значень розглянутого набору показників і розрахунку величин первинних та інтегральних (базових та ланцюгових) темпових індексів розвитку людського потенціалу дослідити напрями та інтенсивність розвитку ЛП в Україні та її регіонах.

Вклад основного матеріалу. Програма розвитку ООН щорічно розраховує індекс людського розвитку для кожної країни, який визначається на підставі трьох складових: ВВП на душу населення, рівня його грамотності та рівня очікуваної тривалості життя. Проте ми розуміємо під *розвитком людського потенціалу* його трансформаційні зміни і вважаємо, що ВВП впливає на цей розвиток, але не може визначати інтенсивність таких змін. Тобто рівень та розвиток ЛП визначається тими характеристиками, які притаманні саме йому. Тому в наших дослідженнях ми розглядали такі компоненти ЛП: демографічну, духовно-інформаційну, екологічну, економічну, мотиваційну й освітню, а також компоненту здоров'я.

Для розрахунків було використано дані 40 статистичних показників. Розглянемо їх для кожної компоненти окремо. Показники, які характеризують демографічну компоненту: кількість постійного населення; кількість народжених (на 1000 осіб наявного населення); кількість померлих на 1000 осіб

наявного населення; коефіцієнт дитячої смертності (померло) дітей до 1 року на 1000 народжених; міждержавна міграція (кількість прибулих); міждержавна міграція (кількість вибулих).

Духовно-інформаційну компоненту характеризують такі статистичні показники: кількість учнів денних загальноосвітніх навчальних закладів, які навчаються українською мовою, %; відвідування населенням закладів культури та мистецтва у середньому за рік на 100 осіб; кількість закладів культури та мистецтва; обсяги місцевого телемовлення державних телерадіоорганізацій, середньодобовий обсяг мовлення, год; кількість засуджених за вироками суддів, що набули законної чинності, тис.

Навколишнє середовище може так само впливати позитивно чи негативно на здоров'я, ефективність праці людини, розвиток її потенціалу. Тому будемо виділяти екологічну компоненту, до якої включасмо такі показники: викиди шкідливих речовин у повітря, т на км²; скидання забруднених зворотних вод у природні поверхневі води, млн м³; утворення відходів I-III класів небезпеки, тис. т.

До економічної компоненти віднесемо такі показники: рівень безробіття населення, % до загальної кількості економічно активного населення у віці 15-70 років; обсяг експорту товарів, млн дол. США; обсяг імпорту товарів, млн дол. США; кількість малих підприємств у розрахунку на 1000 осіб наявного населення; роздрібний товарооборот підприємств на одну особу; економічна активність населення (у віці 15-70 років), тис.

Компоненту здоров'я характеризують такі статистичні показники: кількість середнього медичного персоналу; кількість лікарняних ліжок за регіонами, тис.; кількість хворих туберкульозом (встановлено вперше), осіб; чисельність інвалідів (тис.); кількість вперше визнаних інвалідами (тис.); кількість лікарів (тис.); планова ємність амбулаторно-поліклінічних закладів за регіонами (тис./зм.); кількість пенсіонерів за інвалідністю.

Для розвитку людського потенціалу важливими є житлові умови, рівень доходів і витрат, зайнятість населення. Компоненту, яка характеризує ці чинники, називати мотиваційною, її будуть характеризувати такі статистичні показники: кількість працездатного населення; кількість зайнятого населення тис. осіб; попит на робочу силу, тис. осіб; вивільнення працівників, тис. осіб; доходи населення, млн грн; середньомісячна номінальна заробітна плата працівників; забезпеченість населення житлом, у середньому на одну особу, в м² загальної площі; навантаження на одне робоче місце вакансію, осіб.

Україна – держава з високим рівнем людського потенціалу. Це підтверджують дослідження з індексу людського розвитку, за яким національний розвиток варто оцінювати не лише за національним доходом, рівнем тривалості життя, але й наприклад за рівнем грамотності. Україна є у групі держав із високим рівнем розвитку людського потенціалу завдяки рівню освіти. До освітньої компоненти віднесемо такі показники: кількість учнів у загальноосвітніх навчальних закладах; підготовка (випуск) кваліфікованих робітників професійно-технічними навчальними закладами; кількість студентів у ВНЗ I-II рівнів акредитації; кількість студентів ВНЗ III-IV рівнів акредитації.

Коротко розглянемо суть використаного нами підходу до оцінювання інтенсивності розвитку людського потенціалу в нашій країні в одному періоді, порівняно з іншим [10].

Позначимо через x_{ij}^k – величину j -ї ознаки ($j = \overline{1, J}$) для i -го регіону ($i = \overline{1, I}$) за t -й проміжок часу ($t = \overline{0, T}$). Тут I – загальна кількість регіонів і $T+1$ – кількість проміжків часу. Коли $t=0$, то період є базовим. Перший етап цього алгоритму полягає в розрахунку первинних індексів темпів розвитку людського потенціалу за формулою

$$I_{ij}^{sk} = \left(\frac{x_{ij}^k}{x_{ij}^0} \right)^p, \quad j = \overline{1, J}; i = \overline{1, I}, \quad (1)$$

де I_{ij}^{sk} – первинний індекс темпів розвитку людського потенціалу i -го регіону в k -му періоді до s -го періоду, визначений за j -ю ознакою.

У формулі (1) також враховано те, що первинні показники можуть бути стимуляторами чи дестимуляторами, тобто збільшення яких відповідно поліпшує чи погіршує досліджуваний людський потенціал. Якщо j -та ознака є стимулятором, то в цій формулі треба взяти $p=1$, а якщо вона є дестимулятором, то $p=-1$. Коли $s=0$, то знайдені первинні індекси темпів розвитку людського потенціалу будуть базовими, а коли $s=k-1$ – ланцюговими.

Оскільки не всі ознаки однаково впливають на величину людського потенціалу, то за потребою можна ввести вагові коефіцієнти пріоритетності ($\alpha_j, j = \overline{1, J}$). Визначити їх можна експертним шляхом.

На підставі знайдених величин обчислюємо ланцюгові чи базисні інтегральні темпові індекси розвитку людського потенціалу регіону за формулою

$$I_i^{sk} = \alpha \sqrt[\alpha]{\prod_{j=1}^J (1 + I_{ij}^{sk})^{\alpha_j}} - 1, \quad (2)$$

де: I_i^{sk} – інтегральний (базисний при $s=0$ і ланцюговий при $s=k-1$) темповий індекс розвитку людського потенціалу i -го регіону в k -му періоді до s -го періоду; I_{ij}^{sk} – первинний індекс темпів розвитку людського потенціалу i -го регіону в k -му періоді до s -го періоду, визначений за j -ю ознакою; α_j – коефіцієнт пріоритетності j -ї ознаки; $\alpha = \sum_{j=1}^J \alpha_j$.

Використовуючи статистичні дані розглянутих 40 показників за 2005-2010 рр., за формулами (1)-(2), коли ($\alpha_j = 1, j = \overline{1, 40}$), було проведено розрахунки ланцюгових і базових інтегральних темпових індексів розвитку людського потенціалу України загалом, її областей, АР Крим та міст Києва і Севастополя ($I=28$). Результати розрахунків ланцюгових інтегральних темпових індексів наведено в таблиці.

Табл. Ланцюгові інтегральні темпові індекси розвитку ЛП в Україні та її регіонах у 2006-2010 рр.*

Регіон, область	Ланцюговий				
	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.
Україна	1,035	1,034	1,023	1,037	1,010
АР Крим	1,026	1,056	0,996	0,981	1,020
Вінницька	1,003	1,010	1,063	0,988	1,085
Волинська	1,045	1,010	0,999	0,977	1,051
Дніпропетровська	1,038	1,026	1,019	0,997	1,043
Донецька	1,012	1,037	1,037	1,023	1,028
Житомирська	1,044	1,086	1,047	0,983	1,027
Закарпатська	1,205	1,094	1,024	1,049	1,011
Запорізька	1,061	1,034	1,002	1,176	1,082
Івано-Франківська	1,068	1,065	1,049	0,993	1,063
Київська	1,039	1,030	1,011	1,017	1,064
Кіровоградська	1,005	1,016	0,997	0,971	1,009
Луганська	1,066	0,997	1,107	1,048	1,055
Львівська	0,984	1,038	1,146	0,967	1,023
Миколаївська	1,033	1,040	1,021	0,978	1,023
Одеська	1,082	1,011	0,998	1,009	1,009
Полтавська	1,031	1,002	0,996	1,071	0,997
Рівненська	1,100	1,086	1,052	0,982	1,038
Сумська	1,073	0,965	1,034	1,005	0,990
Тернопільська	1,036	1,036	1,049	0,945	1,001
Харківська	1,030	1,023	1,013	0,964	1,028
Херсонська	0,958	1,120	1,142	0,984	0,955
Хмельницька	0,989	1,012	1,028	1,005	1,080
Черкаська	1,030	1,067	1,004	1,038	0,995
Чернівецька	1,083	1,030	1,015	1,026	1,064
Чернігівська	1,025	1,032	1,010	1,117	0,994
м. Київ	1,052	1,011	0,999	1,032	0,965
м. Севастополь	1,055	1,015	1,065	1,014	0,959

* Розраховано за даними Держкомстату України.

Як видно з таблиці, найменша інтенсивність розвитку ЛП в Україні була в 2010 р., а найбільша – в 2009 р. Що стосується регіонів, то включно до 2007 р. майже всюди відбулося поліпшення людського потенціалу. Погіршення відбулося в 2006 р. тільки у Львівській, Херсонській і Хмельницькій і в 2007 р. в Луганській і Сумській областях. У 2008 р. відбулося погіршення в АР Крим і Волинській, Кіровоградській, Одеській, Полтавській областях та в м. Київ. У 2009 р. розвиток відбувався нерівномірно по Україні. З 27 регіонів поліпшення ЛП відбулося тільки в 14 регіонах, а в 13-ти людський потенціал хоч і незначно, але погіршився. У 2010 р. поліпшення ЛП відбулося у 20 регіонах, погіршення – в Полтавській, Сумській, Херсонській, Черкаській, Чернігівській областях і в містах Київ та Севастополь.

Результати розрахунку базових інтегральних темпових індексів розвитку ЛП регіонів України у 2010 р. порівняно з 2005 (рисунок).

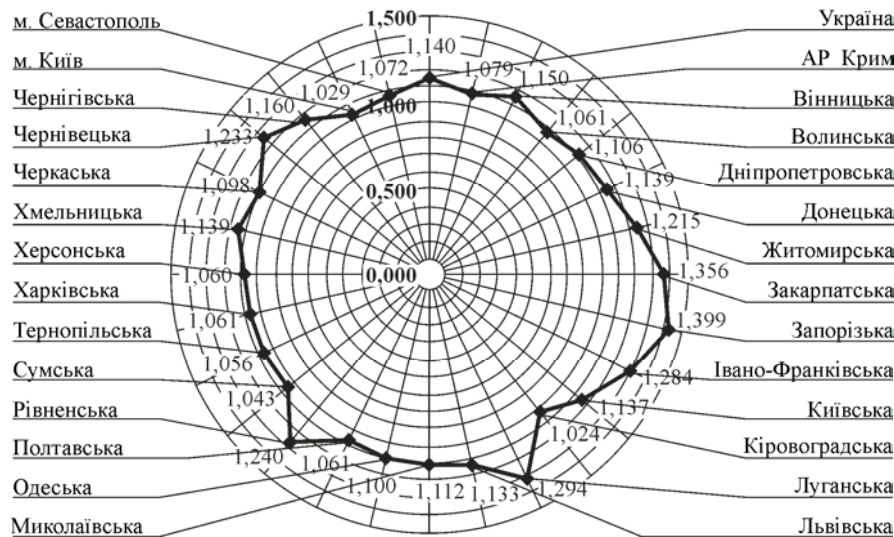

Рис. Базовий інтегральний темповий індекс розвитку ЛП у 2010 р.

За п'ять років поліпшення людського потенціалу відбулося у всіх регіонах України. Найбільше поліпшення ЛП за ці роки було в Закарпатській, Запорізькій, Івано-Франківській, Луганській, Рівненській і Чернівецькій, а найменше – у Волинській, Кіровоградській, Тернопільській, Харківській і Херсонській областях.

Висновки. Незважаючи на значний доробок науковців у дослідженні людського потенціалу, на сьогодні відсутні ефективні методики, які давали б змогу остаточно вирішити проблему оцінювання інтенсивності його розвитку. Запропонований в роботі набір первинних показників, алгоритм розрахунку ланцюгових та базисних інтегральних темпових індексів розвитку ЛП дали змогу оцінити інтенсивність розвитку цього потенціалу в Україні та її регіонах.

Результати розрахунків показали, що людський потенціал в Україні постійно поліпшувався. Найменше таке поліпшення було в 2010 р., а найбільше – в 2009 р. Від 2005 до 2010 рр. ЛП найбільше поліпшився в Закарпатській, Запорізькій, Івано-Франківській, Луганській, Рівненській і Чернівецькій, а найменше – у Волинській, Кіровоградській, Тернопільській, Харківській і Херсонській областях.

Література

1. Злупко С.М. Людський потенціал, зайнятість і соціальний захист населення в Україні : навч. посібн. / С.М. Злупко, Й.І. Радецький. – Львів : Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка. – 2001. – 193 с.
2. Skorupka D. Neural Networks in Risk Management of a Project / D. Skorupka // 2004 AACE International Transaction, (CSC.1.51–CSC.1.57), The Association for the Advancement of Cost Engineering, USA, Washington 2004. – S. 229-234.
3. Приймак В.І. Трудовий потенціал і механізми його реалізації в регіоні : монографія / В.І. Приймак. – Львів : Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2002. – 383 с.

4. Skorupka D. Identification and Analysis of Risk Indicators of an Increase in Construction Project Costs / D. Skorupka, M. Hastak // Zeszyty Naukowe Politechniki Gdańskiej 602, Budownictwo Ładowe, Nr 59, KILiW PAN. – Krynica 2006. – S. 223-230.

5. Новікова О.Ф. Людський потенціал: механізми збереження та розвитку : монографія / О.Ф. Новікова, О.І. Амоша, В.П. Антоноук та ін. – Донецьк : Вид-во Ін-ту економіки промисловості, 2008. – 468 с.

6. Skorupka D. Identification and Initial Risk Assessment of Construction Projects in Poland / D. Skorupka // Journal of Management in Engineering, July. – 2008. – Vol. 24, No. 3, American Society of Civil Engineers 2008, USA. – S. 120-127.

7. Бактимирова З.З. Безопасность в концепции развития человека / З.З. Бактимирова // Общественные науки и современность. – 2002. – № 6. – С. 135-142.

8. Людський розвиток в Україні: мінімізація соціальних ризиків : кол. наук-аналіт. монографія / за ред. Е.М. Лібанової. – К. : Вид-во Ін-ту демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України, Держкомстат України, 2010. – 496 с.

9. Стефанишин О.В. Людський потенціал економіки України : монографія / О.В. Стефанишин. – Львів : Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2006. – 315 с.

10. Приймак В.І. Регіональні ринки праці України: трансформація та механізми регулювання : монографія / В.І. Приймак. – Львів : Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2003. – 256 с.

Приймак В.І., Кицера В.М. Інтенсивність розвитку людського потенціалу регіонів України

Рассмотрен алгоритм расчета первичных и интегральных (базовых и цепных) темповых индексов развития человеческого потенциала. Предложена система первичных показателей, значения которых целесообразно использовать для выполнения экономического анализа. На основании проведенных расчетов исследованы направления и интенсивность развития человеческого потенциала в Украине и её регионах.

Ключевые слова: человеческий потенциал, интенсивность развития человеческого потенциала, регион.

Pryimak V.I., Kicera V.M. The intensity of human development regions of Ukraine

The algorithm for calculating the primary and integral (base and chain) tempo human development indices is considered. System of primary parameters whose values should be used for economic analysis is proposed. On the basis of calculations it is investigated the direction and intensity of human development in Ukraine and its regions.

Keywords: human potential, the intensity of human development, the region.

УДК 336.1(477)

Докторант Н.В. Кузьминчук, канд. екон. наук – НТУ "Харківський політехнічний інститут"

ОПТИМІЗАЦІЯ СТРУКТУРИ ВИДАТКІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ (НА ПРИКЛАДІ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

Удосконалено модель оптимізації розподілу бюджетних коштів, яка, на відміну від існуючих, враховує індивідуальний характер функціональної залежності між показниками потенціалу життєзабезпечення населення регіону (ПЖНР) та бюджетними видатками, а також рівень впливу бюджетних видатків на показники ПЖНР, що дасть змогу підвищити загальну ефективність, точність та оперативність прийняття управлінських рішень, зокрема сформулювати пріоритетні напрямки бюджетного фінансування окремих сфер та об'єктів фінансово-бюджетного регулювання.

Ключові слова: бюджетні видатки, оптимізація, розподіл бюджетних коштів, потенціал життєзабезпечення населення регіону.

Постановка проблеми. У сучасних умовах найбільшої уваги у розгляді питань фінансово-бюджетного регулювання потребують видатки бю-